

Analyzing the communicative competence of a text based on the Himes model; Case Study: "Sandrella Al Muscat"

Zeinab Ghasemi Asl^{*1} , Hosein Elyasi Mofrad²

¹ Assistant Professor, Department of Arabic Language and Literature, Farhangian University, Tehran, Iran.

² Assistant Professor, Department of Arabic Language and Literature, Lorestan University, Khorram Abad, Iran.

Article Info ABSTRACT

Article type: Research Article

Received:

13/01/2024

Accepted:

17/12/2024

The family is the foundational social institution significantly shaped by the dominant belief systems and values within society. In daily interactions, individuals' linguistic knowledge is complemented by their perspectives on the surrounding environment, influencing their speech; hence, language can be regarded as a reflection of both culture and speaker discourse. This study aims to delineate the status of women in Omani society through an analysis of dialogues among narrator-protagonists in "Sandrella Al Muscat," authored by Huda Hamed (1981), employing Dell Hymes' model as a framework. The novel was chosen for its emphasis on women's conditions and its portrayal of ordinary scenes that may initially appear inconspicuous; nevertheless, these everyday moments effectively reveal deeper layers of their previously unrecognized lives. Hymes' model incorporates eight dimensions—namely, temporal and spatial context, participants involved, communicative intent, discourse organization, tone, discourse instruments, and type of discourse—facilitating comprehensive text analysis. This approach emphasizes a detailed examination of dialogues present within the narrative. The significance of this research lies in its potential contributions to understanding the communicative positions within discourse contexts, enabling other scholars to apply this methodology for textual and contextual analysis. Accordingly, all dialogues from the narrator-protagonists were selected as a representative sample and subsequently categorized and analyzed according to Hymes' eight dimensions. Findings reveal that the theme of "inequality" predominates within the interactions among female characters in this narrative. The Cinderellas depicted in Huda Hamed's work diverge significantly from conventional fairy tale fantasies. The speech patterns, conversational turn-taking dynamics, and dominant tones reinforce historical male supremacy while illustrating its persistence within Omani Arab society.

Keywords: Sandrella Al Muscat, Hoda Hamd, discourse, communication ability, Dell Hymes.

Cite this article: Ghasemiasl, Zeinab And Elyasi mofrad, Hosein (2025). *Analyzing the communicative competence of a text based on the Himes model; Case Study: "Sandrella Al Muscat"*, The Quarterly Journal of Lisān-i mubīn, Vol 17, New Series, No 62, Winter; pages: 23-46.

DOI: 10.30479/lm.2024.19815.3674

Authors retain the copyright and full publishing rights.

Published by Imam Khomeini International University.

This article is an open access article licensed under the [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License \(CC BY NC\)](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

*Corresponding Author: E-mail: z.ghasemiasl@cfu.ac.ir

Introduction

Hymes views language as a multidimensional phenomenon whose full understanding requires examining all its aspects, including its social role. He argues that "linguistic competence" alone- as proposed by Chomsky - is insufficient and must be combined with "communicative competence" to form a comprehensive definition of language. For Hymes, language is not merely a mechanism for generating sentences but a dynamic tool in social interactions; society both influences linguistic structures and is influenced by them. This perspective contrasts with Chomsky's approach, which focuses more on mental faculties and universal grammar. By citing examples like language use in speech acts such as promising, commanding, or swearing, Hymes demonstrates that true linguistic proficiency involves understanding social contexts, selecting appropriate vocabulary, and adapting speech to cultural situations. Thus, comprehending language necessitates studying its interplay with social frameworks and practical applications, rather than solely analyzing syntactic structures. Hymes' model was selected as the research methodology due to its multidimensional framework for analyzing verbal communication incorporating components such as situational context, speech goals, and discourse patterns. This study seeks to address the following questions using Hymes' SPEAKING model: How is the status of women in Omani families and society represented through characters' dialogues? What linguistic mechanisms reproduce gender roles and power hierarchies in these conversations? How do temporal factors (e.g., historical period of the narrative) and spatial dimensions (private/public spaces) shape women's constraints or opportunities? What characteristics define character relationships based on Hymes' criteria (e.g., formality, social distance, and role expectations)? How do speakers' individual traits (age, education, social status) and communicative goals (persuasion, protest, conformity) manifest in linguistic choices? Ultimately, what cultural-linguistic features dominate the overall portrayal of women's condition in Omani society?

Methodology

Hymes' model, focusing on the analysis of language within socio-cultural contexts, serves as the methodological framework of this research. By identifying factors that shape the selection of specific linguistic utterances in communicative situations, this model enables the examination of discursive relationships (including power hierarchies, intimacy levels, and participants' social status) and the reflection of their ideological attitudes. The discourse structure within this framework emphasizes meaning-making through linguistically coherent interactions tied to situational contexts, where each speech act must generate meaning within the social rules governing interpersonal relationships, communicative goals, and cultural norms. Analyzing the novel *Cinderella of Muscat*, this study explores discourse functions in reproducing social structures, reinforcing gender identities, and representing power dynamics. The eight key components of Hymes' model - scene (time and space), participants, ends, act sequence, key, instrumentalities, norms, and genre - are examined within the novel. This analysis particularly investigates the intersection of language and power in representing Omani women's status, the role of spatial contexts in constraining or enabling speech, the use of local dialects as identity-forming tools, and the interpretation of discursive silences as markers of resistance or passivity.

Results

In the novel, the central temporal framework of Fatima's narrative corresponds to the post-marital period, marked by her liberation from her previous appearance through cosmetic

surgery. The key spatial setting is symbolically represented at the household entrance by a framed family photograph depicting her former visage, while the temporal span oscillates between the beginning and end of a summer season. Although the eighth story is narrated by Zubayda, the narrative focalization remains exclusively centered on Mazna. The initial spatial reference points to a hospital where Zubayda endured a critical illness, with her relatives anticipating her demise, yet her sudden recovery is interpreted as a magical intervention from a fairy. The speech tonality within the novel's discourse predominantly carries semantic connotations of rejection, emotional isolation, helplessness, undervaluation, and psychological distancing - reflecting the author's approach to depicting structural issues faced by women in Omani society. This tone organically emerges through three key elements: 1) gender-restrictive spatial configurations, 2) multilayered characterization emphasizing identity crises, and 3) dominant cultural discourses that determine women's positions within social hierarchies. Focusing on women from diverse social strata - each grappling with challenges specific to their status - the narrative cyclically shifts among characters, each time inviting the audience to listen to a new narrator-protagonist's story. This narrative pattern employs an "internally focused perspective," where discursive tools entirely serve the worldview of the primary narrator, thereby marginalizing other discourse agents from autonomous voice representation. The predominant narrative genre is autobiographical memoir, aligning with oral literature traditions- particularly the intergenerational transmission of feminine experiences. Within this structure, the narrator-protagonist articulates multilayered issues spanning the private sphere (e.g., familial conflicts) to the public domain (including cultural and identity-related challenges).

Conclusion

Discourse analysis of the novel's characters using Hymes' model reveals a profound gap between superficial modernity and traditional beliefs about women's status in Omani society. While modern indicators appear in lifestyle aspects, these developments have failed to redefine women's existential value or shift attitudes toward illness and aging. Striking examples of this paradox include the derogatory speech of Rabia's husband (accusing Sarah's grandmother of madness) and the forced isolation of an ill woman who remains victimized by premodern notions of female physical and mental health until her death. The central discursive space is the "home" as the nucleus of gender hierarchy reproduction, where family members violate moral norms to maintain their social positions. Interpersonal relationship analysis based on Hymes' framework shows female narrator-protagonists trapped in informal yet unequal communications. Huda Hamad strategically designs discursive objectives to reinforce women's historically subordinate familial roles. Speech act sequences often exacerbate suffering for powerless characters, particularly elderly or ill women. The dominant memoir genre, with its patterns of interrupted dialogues and asymmetrical turn-taking, exposes hidden social control mechanisms over women's lives. Even in female-to-female interactions, authoritative tones prevail, epitomized by the "women-against-women" dynamic in Sarah's family. By portraying Omani women's "suspended status" - neither rooted in modernity nor granted traditional respect - the novel unveils the hidden anguish of multilayered discrimination (age, gender, health) across private and public spheres.

تحلیل توانش ارتباطی متن بر اساس الگوی هایمز؛ مطالعه موردی: رمان «سیندرلات مسقط»

زینب قاسمی اصل^۱، حسین الیاسی مفرد^۲

^۱ استادیار گروه آموزش زبان و ادبیات عربی، دانشگاه فرهنگیان، تهران ایران.

^۲ استادیار گروه آموزش زبان و ادبیات عربی، دانشگاه لرستان، خرم آباد، ایران.

اطلاعات مقاله چکیده

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

دریافت:

۱۴۰۲/۱۰/۲۳

پذیرش:

۱۴۰۳/۰۹/۲۷

خانواده به عنوان اولین نهاد اجتماعی تحت تأثیر سیستم باورها و ارزش های حاکم بر جامعه است. در تعاملات روزمره افراد، علاوه بر دانش زبانی، نحوه نگرش آن ها به جهان پیرامون بر کلام آن ها تأثیرگذار است؛ به شکلی که زبان را می توان آینه فرهنگ و گفتمان گوینده دانست. پژوهش حاضر با هدف ترسیم وضعیت زنان در جامعه عمان به تحلیل مکالمات راوی - قهرمانان رمان «سیندرلات مسقط» اثر «هدی حمد» (۱۹۸۱م) براساس الگوی «دل هایمز» پرداخته است. هایمز با در نظر گرفتن محورهای هشت گانه، شامل موقعیت زمانی و مکانی، شرکت کنندگان، هدف، ترتیب گفتمان، لحن، ابزار گفتمان و نوع گفتمان به مطالعه متن می پردازد. در این الگو تمرکز محقق بیشتر بر تحلیل گفت وگوهای موجود در متن است. این تحقیق از آن جهت ضرورت دارد که نتایج آن می تواند در شناخت موقعیت گفتمانی طرفین ارتباط مفید بوده و دیگر پژوهشگران بتوانند از این روش برای تحلیل متن استفاده کنند. مشخص کردن اینکه طرفین ارتباط چه نوع رابطه گفتمانی با هم دارند و نحوه نگرش آن ها براساس محورهای هشت گانه به موضوع ارتباط، شاخص دیگری از این الگوست که اهمیت پژوهش را افزایش می دهد. بدین منظور همه مکالمات راوی - قهرمانان به عنوان جامعه نمونه انتخاب و طبق محورهای هشت گانه هایمز دسته بندی شد. یافته های پژوهش نشان داد گفتمان «تابرابری» بر ارتباطات شخصیت های زن داستان غلبه دارد. سیندرلاها در داستان هدی حمد، از فانتزی های موجود درباره پریان فاصله زیادی دارند. الگوهای کلام، نوبت گیری مکالمه و لحن غالب بر آن ها، فرادستی تاریخی جنس مذکر را مورد تأیید قرار داده و امتداد آن را در جامعه عربی عمان نشان می دهد.

کلمات کلیدی: رمان سیندرلات مسقط، هدی حمد، گفتمان، توانش ارتباطی، دل هایمز

استناد: قاسمی اصل، زینب؛ الیاسی مفرد، حسین، (۱۴۰۴). الگوی هایمز چارچوبی برای تحلیل توانش ارتباطی متن؛ مطالعه موردی: رمان «سیندرلات مسقط»، فصلنامه علمی لسان مبین، سال هفدهم، دوره جدید، شماره ۶۲، زمستان ۱۴۰۴، ص ۲۳-۴۶.

DOI: 10.30479/lm.2024.19815.3674

ناشر: دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره) حق مؤلف © نویسندگان.

*- نشانی پست الکترونیکی (نویسنده مسئول): z.ghasemiasl@cfu.ac.ir

۱. مقدمه

مطالعه متون ادبی مانند رمان تا نظریه‌های نوین زبان‌شناسی، بیشتر برای بررسی جنبه‌های هنری آن‌ها انجام می‌شد. اما با گسترش دانش زبان‌شناسی و ورود نظریه‌های کاربردشناسی زبان به مطالعات متنی، سؤالاتی مانند «چرا گوینده به این سبک صحبت می‌کند؟» و «چه عوامل غیرمتنی بر گفتارش تأثیر داشته‌اند؟» وارد حوزه ادبیات شد. به گفته صفوی، لیکاف و لنکاگر معتقدند که حذف بافت زبانی از مطالعه معنا، ساده‌انگاری است (صفوی، ۱۳۸۳ ش، ص ۴۲). فرکلاف گفتمان را به عنوان زبان در نقش یا کارکرد اجتماعی تعریف کرده است (فرکلاف، ۱۹۹۵ م، ص ۱۷). تحلیل گفتمان می‌کوشد تا کشف کند که ویژگی‌های زیرین متن چگونه در لایه‌های بالایی آن بازنمایی شده‌اند (یارمحمدی، ۱۳۸۵ ش، ص ۳۵). دل‌هایمز^۱، مردم‌شناس و زبان‌شناس آمریکایی، معتقد است که صحت یک جمله زبانی تنها با رعایت قواعد دستوری کافی نیست، بلکه کاربرد صحیح آن در چارچوب قوانین و قراردادهای اجتماعی و فرهنگی نیز ضروری است. در این روش، واحد تحلیل زبان تنها جمله نیست، بلکه رویداد گفتاری است (پیش‌قدم و فیروزیان اصفهانی، ۱۳۹۶ ش، ص ۱۲). هایمز بر این باور است که زبان موضوعی چندبعدی است و برای شناخت کامل آن باید تمام ابعادش را در نظر گرفت. یکی از این ابعاد، نقش زبان در جامعه و تأثیر جامعه بر زبان است. او می‌گوید «توانش زبانی» آن‌طور که «چامسکی»^۲ می‌گوید به تنهایی کافی نیست؛ بلکه باید با «توانش ارتباطی»^۳ همراه شود تا تعریفی جامع از زبان داشته باشیم. هایمز استدلال می‌کند که به سادگی می‌توان زبان را در کاربردهای مختلف مشاهده و استفاده کرد؛ اینکه فرد می‌تواند گفتاری منسجم و مناسب در یک بافت اجتماعی به کار گیرد و اینکه زبان در رشته رفتارهای زبانی مانند قول دادن، دستور دادن، پیش‌بینی کردن، اظهارنظر و سوگند استفاده می‌شود، مثال‌هایی از «توانش ارتباطی» است (پیر و دیگران، ۱۳۹۷ ش، ص ۱۲۷). دیدگاه‌های هایمز واکنشی به نظرات چامسکی بود. شناخت سازوکارهای تولید کلام تنها به توان تولید و تفسیر جملات محدود نمی‌شود، بلکه توانایی واژگانی و شناخت شرایط مناسب برای استفاده از کلمات نیز مدنظر است (شایب، ۲۰۱۳ م، ص ۲۰۷).

رمان سیندرلات مسقط که برای بررسی در این جستار انتخاب شده، دومین اثر داستانی هدی حمد، رمان‌نویس عمانی است که به ذکر داستان زندگی هشت زن می‌پردازد. «سیندرلای مسقط» رمانی از هدی حمد، نویسنده و روزنامه‌نگار عمانی است. این رمان در سال ۱۳۹۵ ش، توسط انتشارات دارالآداب لبنان منتشر شده است. هدی حمد، متولد سال ۱۹۸۱ میلادی است و تا کنون (۲۰۲۳ م) چند مجموعه داستان کوتاه با عناوین «نميمة مالحة»، «وليس بالضبط كما أريد»، و «الإشارة البرتقالية»، و «التي تعد السلام» و «أنا الوحيد الذي أكل التفاحة» و رمان‌های «الأشیاء ليست في أماكنها»، «أسامینا» و «سندریلات مسقط» را منتشر کرده است. مجموعه

1- Dell Hymes

2- Chamsky

3- Communicative Competence

داستان کوتاه او «الأشیاء لیست فی أمانکها» در سال ۲۰۰۹م، برنده جایزه شارجه برای خلاقیت عرب شد. وی همچنین سردبیری اولین مجله اینترنتی عمانی با عنوان «أكثر من حياة» را برعهده داشته است. شاید در نگاه اول این طور به نظر برسد که نویسنده هشت داستان مستقل در کنار هم قرار داده، اما وحدت موضوعی و انسجام معنایی که در سراسر کتاب وجود دارد این نظر را رد می‌کند. در پژوهش حاضر مکانیسم‌های مشترک داستان‌ها برای پردازش موضوع اصلی کتاب که وضعیت زنان در جامعه است با الگوی هایمز مورد بررسی قرار می‌گیرد. «زییده» به عنوان راوی دانای کل، داستان را آغاز کرده و آخرین داستان نیز از زبان او روایت می‌شود. در این میانه ۷ راوی- قهرمان دیگر نیز قصه زندگی خویش را بازگو می‌کنند. مسئله‌ای که زندگی این زنان را به هم پیوند زده و در این جستار اهمیت دارد، فرودستی اجتماعی زنان در جامعه مختلط از سنت و مدرنیته خاورمیانه است که باعث شده هر کدام از آنان به نوعی با مشکلات مختلف درگیر شود. الگوی هایمز از آن جهت که واجد محورهای مختلفی برای بررسی ارتباطات کلامی شخصیت‌های داستان با در نظر گرفتن بافت و گفتمان است به عنوان روش تحقیق انتخاب شد. پژوهش حاضر تلاش دارد به این پرسش پاسخ دهد: با تکیه بر الگوی هایمز، وضعیت زنان در خانواده و جامعه عمان چگونه و با چه مکانیسمی در مکالمات شخصیت‌های داستان بازنمایی شده است؟ زمان و مکان چه جایگاهی در زندگی آنان دارد؟ روابط بین شخصیت‌ها طبق استاندارد تعریف‌شده هایمز از چه نوعی است؟ طرفین ارتباط حائز چه ویژگی‌های فردی هستند و لحن و هدف آنان در برقراری ارتباط چگونه است؟ در مجموع با تکیه بر الگوی هایمز، وضعیت زنان در جامعه عمان با چه مشخصاتی بازنمایی شده است؟

لازم به ذکر است از آنجا که هایمز به عوامل بافتی و زمینه‌ای گفتمان توجه دارد، پاسخ به این پرسش، درک بهتری از میزان توانش ارتباطی متن ایجاد می‌کند. تاکنون مطالعه‌ای از منظر توانش ارتباطی درباره رمان انتخابی انجام نشده است. شناخت روشمند متن و همچنین اهمیت رمان در تبیین جایگاه واقعی زنان در جامعه عربی بر اهمیت این پژوهش می‌افزاید.

۱-۱. پیشینه پژوهش

رمان سیندرلات مسقط در ایران توسط «معانی شعبانی»، در سال ۱۳۹۹ با عنوان «سیندرلاهای مسقط» ترجمه و منتشر شده است. مقاله‌ای با عنوان «Power, Narrative, and Magical Realism in Hudā Hamad's Sindrillāt Muscat» سال ۲۰۲۳م، توسط «مروه الجمعه» منتشر شده است. این تحقیق به بررسی تکنیک‌های روایی و ادبی به کاررفته در سیندریلات مسقط هدی حمد پرداخته تا از تجربیات نوشتاری و گفتاری زنان عمانی به عنوان منابع توانمندسازی و هویت روایی استفاده کند.

در کشورهای عربی، مقاله‌ای با عنوان «التجرب عبر الفتنایا والأسطورة فی رواية سیندریلات مسقط، دراسة سردیة فی ضوء التاریخية الجدیدة وأدب ما بعد الاستعمار» به قلم «محمد عبد الصمد شوشة» سال ۲۰۲۳م، به چاپ رسیده است.

نویسنده مقاله، رمان را از منظر عناصر پسامدرن و همچنین ارتباط با فرهنگ فولکور و تاریخ را بررسی کرده و همچنین عوامل روان‌شناختی و زیبایی‌شناختی متن را مورد تحلیل قرار داده است. بنابر نتایج پژوهش، شیوه‌هایی از ارائه دیدگاه‌ها و تضادهای چندگانه در رمان مشاهده می‌شود. سبک بیان نویسنده شاعرانه و مبتنی بر تکرارگرایی فرهنگی است. متن رمان آکنده از احساسات، تنش، اضطراب و دیگر عواطف انسانی است.

نیز مقاله‌ای با عنوان «مقاربه تداولیة للسارد في «سندریلات مسقط» لهدی حمد»، به قلم «مصطفی کریدی» در مجله آنالین «النزوی»، سال ۱۳۹۷ش، منتشر شده که نویسنده با استفاده از نظریه «مناسبت» از «آنه ریول» به تحلیل تکنیک چند راوی در رمان پرداخته و به این پرسش که راویان داستان، خطوط جداکننده یا پل‌های اتصال هستند، پاسخ داده است. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد تعدد راویان باعث درهم‌آمیزی خیال با واقعیت شده به طوری که نویسنده وجود خارجی برخی مکان‌های مورد اشاره در عمان را زیر سؤال برده است. «سندریلات مسقط؛ رواية الكاتبة العُمانية هدى حمد نساءً يخرجن من واقعهن ليصورن حقيقته المرأة» عنوان مقاله دیگری است که در مجله «أفکار» به قلم احمد بزون منتشر شده و زندگی زن عمانی را از پنجره رمان بررسی کرده است. تقابل بین اندیشه‌های سستی و خرافاتی با اندیشه‌های مدرن، ایده‌های جسورانه و احساسات انسانی بخشی از مسائل مورد توجه نویسنده هستند.

آنچه در مقالات بالا مورد بررسی واقع شده است، به دو محور کلی بررسی فرهنگی و مطالعه ساختار روایت‌گری تعلق دارد. هیچ‌کدام از پژوهش‌های بالا، هم‌پوشانی با نظریه‌هایم نداشته و روش تحقیق انتخابی در جستار حاضر برای نخستین بار در نقد این رمان به کار گرفته شده است. همچنین اگرچه مقالات ذکر شده برخی عناصر داستانی رمان سیندرلات مسقط را بررسی کرده‌اند، اما مشخصاتی که هایمز برای محورهای هشت‌گانه تعریف کرده، نتایج متفاوتی را به دست می‌دهد.

۲. بحث و بررسی

۲-۱. پردازش تحلیلی موضوع با تکیه بر الگوی هایمز

الگوی هایمز که به عنوان روش تحقیق پژوهش حاضر انتخاب شده است، زبان را در بافت اجتماعی خویش مورد بررسی قرار می‌دهد. این ویژگی باعث تسهیل دستیابی به عواملی است که موجب گفتن کلام خاص در موقعیت مشخص می‌شود. اینکه طرفین ارتباط کلامی چه نوع رابطه‌ی گفت‌وگویی با یکدیگر دارند و نحوه‌ی نگرش آن‌ها به موضوع چگونه است ذیل الگوی هایمز قابل بررسی است. ساختار گفت‌وگومان به گونه‌ای است که در آن هر سخنران یا گوینده یا عامل گفت‌وگویی می‌بایست طوری سخن بگوید که سخنش معنا داشته باشد. از این رو مفهوم گفت‌وگومان تأکید بر فرایندهای اجتماعی دارد که تولیدگر معناست. همچنین در «گفت‌وگومان تنها معنای ظاهری مطرح شده در گفت‌وگو نقش ندارد بلکه شرایط زمانی، مکانی، اجتماعی فرهنگی و سیاسی را به صورت پنهان

با خود دربردارد. در نظر «فوکو»، گفتمان‌ها درباره موضوعات صحبت نمی‌کنند و هویت موضوعات را تعیین نمی‌کنند، بلکه سازنده موضوعات‌اند و در فرایند این سازندگی مداخله خود را پنهان می‌کنند. گفتمان روشن می‌سازد چه کسی در چه زمانی و با چه آمریتی صحبت می‌کند، (تاجیک، ۱۳۷۷ش، ص ۱۵). «گفتمان همچون هر واژه دیگری، به‌طور عمده از طریق آنچه نیست، آنچه با آن مخالف است تعریف می‌شود؛ بنابراین گفتمان اغلب با تفاوتش با مجموعه‌ای از واژه‌ها مشخص می‌شود: متن، جمله، ایدئولوژی و... (میلز، ۱۳۹۳ش، ص ۸). منظور از توانش ارتباطی، مجموعه پیش‌فرض‌ها، متغیرها و قواعد بنیادینی است که امکان بازشناسی موقعیت و تولید تعامل زبانی را برای کاربران زبان میسر می‌کند و به آن‌ها این توانایی را می‌دهد که کلام را به تناسب بافت و نوع رابطه با مخاطب به‌کار گیرند (تراسک، ۲۰۰۷م، ص ۴۳). توانش ارتباطی مدنظر هایمز با توانایی زبانی مکتب زبان‌شناسی زایشی تفاوت دارد. برقرار ارتباط با یک گروه خاص نیازمند دانش ساختار و واژگان زبان و همچنین قواعد دستوری زاینده آن است. اما آگاهی از قواعد زایشی به‌تنهایی برای برقراری ارتباط کافی نیست، بلکه جنبه‌های مختلف فرازبانی را هم دربرمی‌گیرد (العلوی، ۲۰۰۴م، ص ۴۱).

این پژوهش به تعمیق کارکردهای مختلف گفتمان در رمان سیندرلات مسقط می‌پردازد. پس از تبیین الگوی هایمز، هشت محور تشکیل‌دهنده آن شامل صحنه (زمان و مکان)، شرکت‌کنندگان گفتمان، هدف گفتمان، ترتیب گفتمان، لحن، ابزار، قوانین گفتمان و نوع آن، در رمان بررسی خواهد شد که برای تبیین بیشتر در شکل زیر به‌طور خلاصه آمده‌اند:

Setting	• زمان، مکان و بافتی که گفتمان در آن شکل می‌گیرد
Participants	• اطلاعاتی درباره سن، جنسیت، ملیت و روابط میان شرکت‌کنندگان
Ends	• هدف نهفته در بیان عبارت یک گفتمان
Act Sequence	• ترتیب و توالی عملکرد شرکت‌کنندگان در گفتمان
Key	• لحن شرکت‌کنندگان در ارتباط
Instrumentalities	• شیوه بیان گفتمان (نوشتاری یا شفاهی)
Norms	• رفتارهای خاص یا مشخصه‌های قابل‌نسبت به گفتمان
Genre	• ساختارهای شکل‌دهنده چارچوب تولید گفتمان

چنانچه ملاحظه شد هر کدام از حروف واژه «SPEAKING» در الگوی هایمز علامت اختصاری است و اشاره به یکی از محورهای مدنظرش در بررسی ارتباط دارد. در این بخش محورهای هشت‌گانه نظریه هایمز بر رمان سیندرلات مسقط، تطبیق داده شده است و نمونه‌های انتخابی تحلیل خواهد شد. هایمز معتقد است هرگونه استفاده ارتباطی از زبان یا رویداد کلامی شامل عناصر برجسته‌ای است که هر کدام به یک کارکرد خاص، مربوط می‌شود (صبولسکی، ۲۰۱۰م، ص ۴۶).

۲-۱-۱. موقعیت زمانی و مکانی (S)

عامل موقعیت دربردارنده زمان یا مکان فیزیکی رویداد گفتمان است. در هر گفتمان صحنه‌ای وجود دارد که در آن رویداد مشخصی به وقوع پیوسته است. این صحنه می‌تواند کارت‌بازی، شعرخوانی یا هر رویداد دیگری باشد. بر این اساس هرگاه فردی بخواهد در یک فرهنگ خاص بخشی از یک گفتمان را تحلیل کند اولین چیزی که ضرورت دارد مورد توجه قرار دهد، موقعیتی است که مکالمه در آن به وقوع پیوسته است (پیش‌قدم و دیگران، ۱۳۹۹ش، ص ۱۰۹). فضای مکالمه ممکن است متضمن درجات متنوعی از رسمیت باشد. به طوری که افراد شرکت‌کننده را به استفاده از کنش‌های گفتاری رسمی یا غیررسمی سوق دهد (یعقوبی، و احمد پناه، ۱۳۹۹ش، ص ۱۲۴). مکان بستری برای رمزگشایی از وضعیت زنان عرب است که مهم‌ترین کارکرد معنایی آن، بازنمود رنج و اندوهی است که این زنان در حصار آهنین جامعه مردسالار متحمل می‌شوند (مریمی و دیگران، ۱۴۰۰ش، ص ۹۵).

در داستان فتحیه موقعیت زمانی اصلی، بعد از ازدواج او وقتی است که فتحیه به لطف عمل‌های جراحی زیبایی از قیافه و ظاهری که قبلاً بابت آن خجالت می‌کشید، رها شده است. مکان اصلی نیز درب ورودی خانه است که عکس خانوادگی‌شان با ظاهر قبلی فتحیه در آن قاب شده است و به‌خاطر فوت پدرش کسی اجازه تغییر عکس را نمی‌دهد. زمان و مکان در داستان فتحیه از آن جهت حائز اهمیت است که او همواره به گذشته فلش‌بک زده و خاطرش به‌خاطر اتفاقات گذشته همواره آزرده است. مکان داستان نوف، آرایشگاه دوستش و زمان آن هنگامی است که دوستش مشغول انجام امور زیبایی بر صورت اوست.

در این داستان هم مانند داستان فتحیه، نوف از دوست داشته نشدن و اینکه هرگز فرصت ابراز احساسات پیدا نکرده، گله‌مند است. داستان ربیعه در منزلش و زمان آن چند سال پس از ازدواج اوست. در حالی که همه به رابطه آن‌ها غبطه می‌خورند، اما ربیعه از زندانی که شوهرش با قوانین دست‌وپاگیر زیر عنوان دوست داشتن برایش ساخته، احساس خستگی کرده و قصد جدایی دارد. تهانی نیز همانند

ربیعہ در تمام زمان داستان در خانہ خود است. جزئیاتی که از زندگی خود شرح می‌دهد همه در منزل خودش، اتاق دخترهایش، مدرسه آن‌ها و مانند آن اتفاق می‌افتد.

کمتر صحنه‌ای را می‌توان یافت که ربیعہ خارج از زمان و مکان ذکر شده اساساً زندگی کرده باشد. خیانت همسرش نیز در همان منزل اتفاق افتاده است. درباره ریّا می‌توان گفت مهم‌ترین موضوع در داستان او؛ مکان و موقعیت جغرافیایی زندگی‌اش است.

ریّا به‌خاطر گناه همسرش از روستای محبوب خویش اجباراً مهاجرت کرده و تمام داستان حول دلتنگی‌های او برای آن مکان می‌گذرد. موقعیت در داستان علیا، روستای دورافتاده‌ای است که مردمان آن به‌تازگی با سریال‌های ماهواره‌ای آشنا شده‌اند. تغییر لایه‌های فرهنگی حاکم بر روستا به تبعیت از فرهنگ نمایشی جدید نقطه گسترش داستان است.

زمان اما بین آغاز و پایان یک فصل تابستان می‌گذرد. داستان هشتم این رمان از زبان زبیده است، اما همه چیز حول محور مزنه می‌چرخد. مکان‌های مورد اشاره اول بیمارستانی است که زبیده دوران سخت بیماری را در آن می‌گذراند و همه در انتظار مرگش به‌سر می‌برند، اما ناگهان حالش خوب می‌شود و آن را تحت‌تأثیر جادویی می‌داند که از یک پری به او وارد شده است. مکان دوم آشپزخانه است که عمه «مزنه»، شوروشوق زندگی را در آنجا می‌پراکند. زمان داستان بعد از کودکی زبیده و بیماری او، وقتی است که عمه مزنه دچار آلزایمر می‌شود (حمد، ۲۰۱۶م، صص ۱۴۲، ۱۴۴، ۱۴۵، ۱۴۷) و چشمه خاطرات او می‌خشکد.

۲-۱-۲. شرکت‌کنندگان (P)

عامل دومی که در یک گفتمان باید مورد توجه قرار گیرد شرکت‌کنندگان در یک مکالمه هستند. شرکت‌کنندگان کسانی هستند که در مکالمه شرکت می‌کنند و نوع رابطه و جایگاه اجتماعی خود را در خلال آن آشکار می‌سازند. مشارکت‌کنندگان هر مکالمه ممکن است نقش‌های متقابل مختلفی را در مقابل هم ایفا کنند (یعقوبی و احمدپناه، ۱۳۹۹ش، ص ۱۲۴).

مطابق الگوی هایمز در این مرحله باید به تحلیل روابط قدرت میان عوامل گفتمان پرداخت. ابتدا باید گفت که رابطه بین هشت شخصیت اصلی رمان با یکدیگر یعنی زبیده، علیا، ریّا، نوف، تهانی، ربیعہ، فتحیه و ساره یک رابطه دوستانه، هم‌طراز و غیررسمی است. اما روابط درونی این شخصیت‌ها در داستان‌های زندگی‌شان همگی روابط غیررسمی است که به‌ندرت برابر اما در اکثر موارد نابرابر بوده و مصداق ارتباط فرادست و فرودست است.

ردیف	عوامل گفتمان	نوع ارتباط	ردیف	عوامل گفتمان	نوع ارتباط
۱	فتحیه - مادر فتحیه	غیررسمی (دوستانه) هم طراز	۹	ربیعہ - رائد	غیررسمی - نابرابر
۲	فتحیه - حمد (شوهر)	غیررسمی (دوستانه) هم طراز	۱۰	تهانی - یوسف	غیررسمی - نابرابر
۳	فتحیه - پدرش	غیررسمی (دوستانه) هم طراز	۱۱	تهانی - دخترانش	غیررسمی - نابرابر
۴	ساره - زن ناشناس	غیررسمی - نابرابر	۱۲	ریّا - سعد	غیررسمی - نابرابر
۵	ساره - مادر بزرگ ساره	غیررسمی - نابرابر	۱۳	علیا - مریم	غیررسمی - برابر
۶	مادر ساره - مادر بزرگ ساره	غیررسمی - نابرابر	۱۴	زبیده - مزنه	غیررسمی - هم طراز
۷	مادر ساره - زنان همسایه	غیررسمی - نابرابر	۱۵	مزنه - مادر زبیده	غیررسمی - نابرابر
۸	نوف - ماسی	غیررسمی (دوستانه) هم طراز			

۲-۱-۳. هدف (E)^۱

هایمز با سرمایه‌گذاری بر مفهوم توانش ارتباطی مدلی از ارتباطات را توسعه داد که در آن استفاده از زبان به شیوه‌ای که مناسب موقعیت‌ها و شرایط گوناگون باشد، مورد توجه است (محمد الطاهر، ۲۰۱۸م، ص ۳۵۴).

هدف به مقصودها و نتایجی که از یک مکالمه مشخص مورد انتظار است، اشاره می‌کند. در این میان نه تنها این جملات در سطح ظاهری خود اهمیت دارند بلکه آهنگ گفتار نیز مهم است. هدف هر عبارت در هر گفتمان می‌تواند در شرایط مختلف دچار تغییر شود بنابراین آنچه هدف گفتمان را تعیین می‌نماید، شرایط گفتمان خواهد بود (همان، ص ۱۱۰). در این رمان، آهنگ کلام در گفت‌وگوها غالباً بیانگر، پردشدگی، تنهایی، درماندگی، دوست داشته نشدن، فاصله عاطفی، نادیده گرفته شدن و نظیر آن است. دلیل این مسئله به رویکرد خاص نویسنده در انتخاب داستان‌های مرتبط با وضعیت زنان در جامعه عمان برمی‌گردد. زنانی که به شکل روزمره می‌توان آن‌ها در خیابان، بازار، باشگاه ورزشی، مطب پزشک و هر نقطه دیگری از جامعه مشاهده کرد و این‌طور برداشت کرد که اغلب زندگی خوبی دارند، اما با نشستن

پای گفته‌هایشان، دنیای دیگری رخ می‌نماید. رمان حاضر درواقع ارائه تصویری از آن دنیای ناگفته است که در جامعه امروزی کمتر به ژرفای آن پرداخته می‌شود. تصویرها بر این است، زنی که می‌تواند تحصیل کند، کار کند، عمل زیبایی انجام دهد، باشگاه برود و... در وضعیت خوبی از نظر اجتماعی قرار دارد و احتمالاً توانسته بر موقعیت فرودست تاریخی زنان تا حد زیادی غلبه کند، اما سخنان قهرمانان داستان که همگی زن هستند، چیز دیگری می‌گوید:

«فكان أن بادرته ریا: أوجاعنا بالغة الدقة، وأحياناً لا نجد الكلمات الملائمة لنقولها. إنها بالنسبة لهم - الناس والجيران والأزواج - أوجاع لا تُرى ولا تُحس»، (حمد، ۲۰۱۶، ص ۲۸). ترجمه: ریا به او گفت: دردهای ما بسیار لطیف است و گاهی کلمات مناسبی برای گفتن آنها پیدا نمی‌کنیم. برای آنان - مردم، همسایگان و همسران - اینها دردهایی است که نمی‌توان دید یا احساس کرد.

ریا، زنی که به‌خاطر گناه ناکرده و فقط برای مجازات گناه شوهرش، ناچار به مهاجرت اجباری از روستای مادری شده است. در کلام او احساس درماندگی و تنهایی دیده می‌شود. ریا از دردهایی که توسط دیگران، همسایگان و شوهر حس نشده است و دیده نمی‌شوند، سخن می‌گوید. از رنجی که باید تا آخر عمر به دوش بکشد و هم‌زمان با آن بی‌توجهی و بی‌وفایی همسرش نسبت به کانون خانواده را تحمل کند.

یکی دیگر از اهداف کلام در این رمان بیان فاصله عاطفی بین همسران است: «في هذه اللحظة، قلْتُ له أنا أيضاً: «شيف رامون. الأسرار التي لا نقولها جيداً تأتي ونحن مغمضو الأعين تحت انسياب الشامبو، أو تهجم علينا كوحوش في تلك اللحظة التي يُعطي الأزواج لنا فيها ظهورهم وينامون غير مكترئين بنا وبأرقنا ولذا فنحن نحكي، لنعود إلى بيوتنا خفيفات جداً. نصبح آنذاك كالریش، حالمات وسعيدات. هل لك أن تصدق ذلك؟» (همان، ص ۲۹).

فاصله یا مرگ عاطفی بین همسران، موقعیتی است که الگوی روابط و پیوند بین زوجین در اثر عوامل خاصی مورد چالش قرار گرفته و دستکاری شده است. در این نمونه، بی‌اعتنایی همسران به مشکلات و رنج زنان یکی از دلایل دورهمی ماهانه آنان در رستوران معرفی شده است. درواقع زنان با عدم پذیرش و طرد احساسات ازجانب همسران مواجه شده و با دست کشیدن از تلاش عاطفی، مفری برای تخلیه دغدغه‌های خویش یافته‌اند. نمونه دیگر: «كانت أمي طيبة ورقيقة والجارات يُحببنها كثيراً، ولكنّها لم تكن تقول لي شيئاً من قبيل: «يا اه كم أنت جميلة يا فتحة لم أسمع أي مرادف لهذه الكلمة طوال حياتي»، (حمد، ۲۰۱۶، ص ۴۰). بی‌محبت کلامی ازسوی مادر نسبت به دختری که قیافه زیبایی ندارد، آسیب دیگری است که در اهداف گفتمان قرار دارد. رفتار مادر فتحیه، از عواملی است که در بزرگسالی او را به سمت انواع و اقسام عمل‌های زیبایی سوق داده است. درواقع ریشه عدم اعتماد به نفس فتحیه، حتی پس از ایجاد تغییرات زیاد در چهره به همین عامل برمی‌گردد. او همواره برای داشتن حس خوب به تأیید دیگران نیاز دارد و حتی هنوز هم خود را زشت می‌پندارد: «نظرتُ إلى البطة البشعة في الصورة، فتأجج الغضب

بداخلی» (حمد، ۲۰۱۶م، ص ۴۴). تنفر از خویشتن و حتی عصبانیت از وجود اختلالی روانشناسی است که خود زشت‌پنداری^۱ نامیده می‌شود. گذشته از عوامل ژنتیکی، تجربه‌های چالش‌برانگیز زندگی می‌تواند به تشدید آن کمک کند.

۲-۱-۴. ترتیب گفتمان (A)^۲

هایمز معتقد است این روش تحلیل گفتمان باید زمینه را برای مطالعه مردم‌نگاری گفتار فراهم کند و این امر مستلزم تحلیل همه جانبه عناصر مرتبط با آن‌هاست (مخنفر، ۲۰۱۸م، ص ۵۶). ترتیب گفتمان حاوی اطلاعاتی درباره این است که چه صورت‌هایی از کنش‌های گفتاری درون یک کنش خاص مورد استفاده قرار می‌گیرند این عامل به ترتیب عملکرد شرکت‌کنندگان مرتبط است. عامل مذکور بر این فرض استوار است که هر عمل انجام‌شده توسط یک شرکت‌کننده صحنه را برای اقدامات شرکت‌کننده بعدی آماده می‌کند. (پیش قدم و دیگران، ۱۳۹۹ش، ص ۱۱۰). ترتیب گفتمان را می‌توان به سلسله تغییراتی که در کلام، زندگی و سایر موارد مربوط به شخصیت تحت تأثیر عوامل خاص رخ می‌دهد تعبیر کرد. برای یافتن نمونه این شواهد در متن باید به مرحله‌بندی و قابلیت تفکیک گام‌های این تغییرات توجه کرد.

موقعیت اولیه کنشگر: «بساطة شديدة العجز كانت نفسد كل شيء، بل إنها لم تتورع في إفشاء بعض الأسرار العادية جداً، والتي تتحفظ أمي عليها أكثر من اللازم. بل إن ذلك دفع أمي لأن تبكي لأكثر من نصف ساعة متواصلة» (حمد، ۲۰۱۶م، ص ۵۹).
مادر بزرگ پیر ساره، در سن جوانی به بیماری جذام مبتلا شده و به علت ناآگاهی جامعه نسبت به عدم واگیری آن، مورد طرد دسته‌جمعی قرار می‌گیرد. اثرات این طرد بر مادر بزرگ به صورت زشت‌گویی، بدگویی از دخترش (مادر ساره)، و انجام هر کاری است که او را خشمگین کند. در این مرحله مادر ساره به عنوان کنشگر اصلی به فکر برهم زدن موقعیت می‌افتد تا خود را از شمات فامیل و همسایه نجات دهد. اینجاست که مرحله بعد شکل می‌گیرد.

برهم زدن موقعیت توسط کنشگر: «فكرة «الخرف»، كانت كفيلة بجعل الناس تتفهم الوضع جيداً. بل إن الجيران أبدوا تعاطفهم الشديد مع أمي ومع جهودها الدؤوب لإرضاء عجز خرفة. وعندما كانت العجز تندفع في إطلاق الشتائم والقصاص المأجنة والتي لا أعرف إن كانت حدثت حقاً في المستشفى الانفرادي الذي كانت فيه، أم أنّ خيالها المريض هو من كان يصوّر لها ذلك» (همان، ص ۵۹).

در این بخش، کنشگر در پی یافتن راه‌حلی برای دستکاری موقعیت اولیه است. از آنجا که او مادرش را به عنوان کنش‌پذیر، غیرقابل اصلاح می‌داند، تصمیم می‌گیرد با رواج ایده «خرفتی» پیرزن، تفکر دیگران را جهت‌دهی کرده و بدین شکل راهی برای حل مشکل بیاید.

ایجاد موقعیت جدید توسط کنشگر: «كان الجيران يشدون على ידי أُمي ويؤازرونها، «صدقي، ليس ثمة ما هو أصعب من إرضاء عجوز خرفلة!»، (همان، ص ۶۰).

در این مرحله، اقدام کنشگر اصلی در مرحله قبلی به نتیجه می‌رسد. همسایگان به جای سرزنش او درباره رفتار با مادر پیر، از او حمایت کرده و جلب رضایت پیرزنی دیوانه را غیرممکن می‌دانند. آنچه در سه مرحله بالا اتفاق افتاده، فعالیتی آگاهانه از جانب کنشگر اصلی برای برهم زدن نظم موجود و پاسخ به محرک‌های اجتماعی است که بدون در نظر گرفتن قواعد اخلاقی به اعمال فشار بر زن می‌پردازد. جهل نسبت به ابعاد بیماری باعث مکالمات تحقیرآمیز در دوره جوانی مادر بزرگ شده بود، مادر بزرگی که پس از ابتلا به جذام دیگر نامی از او جز «پیرزن» باقی نمی‌ماند. «صار العجوز» اسما مألوفاً. صار اسمها صار يشبهها كثيراً وصرنا جميعاً لا تصور أن يكون لها اسم آخر غير ذلك» (همان، ص ۵۳).

هیچ‌کس او را با نام خودش صدا نمی‌زند و تعاملات انسان‌ها با او به کمترین حد ممکن می‌رسد. حتی وقتی پس از سال‌ها طرد و تنهایی، پزشکان به عدم واگیری بیماری‌اش تصریح می‌کنند اما رفتار جامعه با او تغییری نمی‌کند. از دست دادن جایگاه مادری، همسری، دوستی و همه ارتباطات قابل تصور بشری، آسیب غیرقابل جبرانی بر پیرزن گذاشته بود. به حدی که او نیز کم کم به انعکاس رفتاری که با او شده، تبدیل می‌شود. جمع این صحنه‌ها موقعیت اولیه‌ای که کنشگر اصلی یعنی مادر ساره را به برهم زدن شرایط اولیه برای تغییر مکالمات دوستان و همسایگانش وادار می‌کند. او برای تغییر لحن دیگران ناچار به اتهام بی‌عقلی به مادر خویش می‌شود. اگرچه این دستکاری در موقعیت، نتیجه‌بخش است و در مرحله سوم، نگرش و مکالمات همسایگان و فامیل با مادر ساره عوض می‌شود اما رنجی که به پیرزن به‌عنوان طرف فرودست روا داشته شده، رنجی اخلاقی است که تغییر آهنگ و لحن‌ها از نادرستی آن کم نمی‌کند.

۲-۱-۵. لحن (K)

در توانش زبانی از نظام زبانی استفاده می‌شود اما در توانش ارتباطی مدنظر هایمز براساس اصول قوم نگاری ارتباطی از نظام‌های نشانه‌ای شناختی کمک گرفته می‌شود (الحمدادی، ۲۰۱۵، ص ۲۹۵). لحن به شیوه بیان اشاره دارد. به‌عنوان مثال در مراسم خاکسپاری کسی نمی‌خندد، چهره افراد غم دارد. افراد با صدای بلند صحبت نمی‌کنند و تنها زمانی که گریه می‌کنند ممکن است صدایشان بلند باشد. محیط اطراف ساکت است و اغلب افراد لباس‌های رنگ تیره و کدر به تن می‌کنند (پیش قدم و دیگران، ۱۳۹۹، ص ۱۱۰). زبان حاوی رمزها، ایدئولوژی‌ها و سبک‌هایی است که بازتاب دهنده افکار کاربران آن و محیط خاص حاکم بر گفتمان است (پیغامی و دیگران، ۱۴۰۰، ص ۲۷). لحن‌های موجود در داستان به شکل طبیعی

تحت تأثیر فضا سازی، شخصیت پردازی و گفتمان غالب موجود در متن است. از آنجا که همه داستان‌های کتاب به مشکلات و مسائل زنان می‌پردازد، ناخودآگاه لحنی که انعکاس می‌دهد بیانگر وضعیت و جایگاه فردی و اجتماعی زنان در جامعه عمان است. زنانی که به سطح‌های مختلف اجتماعی تعلق دارند اما هر کدام به نوعی درگیر مشکلات خاصی هستند.

لحن دوستانه: کُنْتُ أَغَالِبَ الانْتِقَابَاتِ الْحَادَةِ أَهْلَ بَطْنِي فِي الْمُسْتَشْفَى وَأَنَا أَسْأَلُهُ «أَلَا يَزْعُجُكَ شَيْءٌ؟»، فَقَالَ لِي وَعَيْنَاهُ تَبْرَقَانِ بِفَرَحٍ لَمْ يَكُنْ لِيُخْبِتُهُ عَلَى سَبِيلِ الْمَجَامَلَةِ: «أَنَا الْيَوْمَ أَفْضَلُ مِنْ أَيِّ وَقْتٍ مَضَى». (همان، ص ۷۷).

لحن طنزآمیز: «الْمُضْحِكُ فِي الْأَمْرِ أَنْ زَوْجَتِي تَسْأَلُ الْأَوْلَادَ وَاحِدًا وَاحِدًا بَعْدَ هَذِهِ اللَّيْلَةِ الْعَظِيمَةِ، فَتَنْفَجِرُ غَيْظًا، لِأَنَّ اللَّيْلَةَ مَرَّتْ دُونَهَا كَوَارِثُ تُذَكِّرُ»، (همان، ص ۱۵).

لحن انتقادی: «يُحِبُّنِي رَائِدٌ نَحِيفَةٌ. رَغْمَ أَنِّي كُنْتُ نَحِيفَةً لِدَرَجَةِ الْمَرَضِ، وَكُلٌّ مِنْ يَرَانِي الْآنَ بِكِيلَوَاتِي الزَّائِدَةِ يَقُولُ لِي: تَبْدِينِ كَامْرَأَةً نَاضِجَةً»، (همان، ص ۱۸).

لحن تحکم آمیز: وَضَعُ مَلْعَقَتَهُ جَانِبًا، ثُمَّ قَالَ: «النِّسَاءُ الْجِدِيدَاتُ يَفْعَلْنَ ذَلِكَ وَلَا يَنْتَظِرْنَ شَيْئًا. لَكِنْ، وَبَعْدَ زَعْلٍ طَوِيلٍ وَنَكَدٍ لَمْ أَرَبِحْ مِنْهُ شَيْئًا، فِي نَفْسِي: وَلَمْ الْاِمْتِنَانُ!»، (همان، ص ۸۳).

لحن تردید آمیز: عَادَتِ الْجَلْبَةُ وَالْكَلَامُ الْمُشَابِكُ لِيَسْرِي بَيْنَ السَّنَدْرِيلَاتِ. قَالَتْ سَارَةُ: «لَمْ لَا نَدْعُوهُ إِلَى طَاوِلَتِنَا؟ صَرَخَنَ بِهَا جَمِيعًا فِي وَقْتِ مُتَفَاوَتٍ: «هَلْ جَنَنْتَ؟ لَمْ نَكُنْ لِنَسْمَحْ بِهَذَا مِنْ قَبْلِ»، (همان، ص ۳۳).

در تحلیل لحن داستانی، لحن عمومی اثر از اهمیت زیادی برخوردار است. از میان موارد ذکر شده در بالا، لحن انتقادی وزن بالایی در داستان دارد. چرا که در همه داستان‌ها زبان راوی با همین لحن به روایت‌گری پرداخته است. لحن مادر فتحیه، لحن همسایگان و فامیل ساره، لحن شوهر ربیع، دختران تهانی، مردمان روستای اجدادی ریا، و دوستان علیا همگی از جنس انتقادی هستند.

زنانی که در این کتاب راوی-قهرمان هم هستند حتی با وجود خوشبختی ظاهری باز هم نارضایتی‌های درونی زیادی دارند که به نقد آنها می‌پردازند. که ریشه آن به فضای گفتمانی حاکم بر متن برمی‌گردد. «نوع رویکرد راوی به عناصر داستان، چگونگی بهره‌گیری از آواها، واژگان و دیگر امکانات زبانی در دسترس، تا حد بسیار زیادی تعیین کننده لحن اثر است» (رضوانیان و محمودی نوسر، ۱۳۹۲، ص ۱۱۷). علاوه بر موارد قبلی، تصورات قالبی درباره زن مورد تایید همسر، خانواده و حتی جامعه مدرن می‌تواند به شکل‌دهی روابط قدرت اجتماعی علیه زندگی طبیعی زنان بینجامد که همه اینها را در لحن‌های شخصیت‌های داستان می‌توان مشاهده کرد. شوهر ربیع آنچنان به لاغری او فکر می‌کند که تمام جنبه‌های دیگر زندگی را کاملاً حذف کرده است. ربیع ۲ بار به دستور شوهرش مجبور به سقط جنین می‌شود تا مبادا از زن استاندارد ذهنی او فاصله بگیرد. لحن شوهر ربیع همواره دستوری و تحکم آمیز است (حمد، ۲۰۱۶، صص ۷۵، ۷۷، ۷۹، ۸۰، ۸۱). حتی محبت‌های او تحت تأثیر خواسته اصلیش یعنی حفظ ظاهر زن قرار دارد. فتحیه به خاطر نادیده گرفته شدن در کودکی به خاطر قیافه ظاهری، آنچنان در عمل‌های زیبایی غرق شده که چهره‌اش کاملاً تغییر کرده است اما باز هم از وضعیتش راضی

نیست (همان، صص ۳۵، ۲۶، ۴۰). لحن شخصیت‌ها در سخن گفتن با ریبعه غالباً مورد رضایتش نیست. مادر بزرگ ساره بخاطر ابتلا به بیماری از طرف شوهر، فرزندان، همسایگان و فامیل طرد می‌شود و لحن همه در سخن گفتن با او توهین آمیز است (همان، صص ۵۵، ۵۷، ۵۸، ۵۹، ۶۱). لحن‌های غالب در داستان حاضر را می‌توان نشانه‌ای از رمزگان اجتماعی دانست که بر وجود گفتمان فرهنگی - اجتماعی ناعادلانه درباره زنان دلالت دارد.

۲-۱-۶. ابزار گفتمان (I)

کارکردهای کلام در نظریه هایمز جز با در نظر گرفتن جایگاه ارتباطی آنها تبلور نمی‌یابد. این کارکردها در مقایسه با آنچه یاکوبسن در طراحی ساده سازی ارتباطات ارائه کرده متفاوت و پیچیده است (رایص، ۲۰۰۷م، ص ۲۰۷). ابزار گفتمان به کانال ارتباطی اشاره دارد. ارتباط ممکن است به صورت رودرو تلفنی، طبل زدن و یا از طریق نوشتار صورت پذیرد. حتی این که یک فرد با استفاده از گویش استاندارد ارتباط برقرار کند یا از گویش غیراستاندارد استفاده نماید، باید در تحلیل گفتمان مورد بررسی قرار گیرد. به طور خلاصه می‌توان گفت که ابزار گفتمان به شیوه بین گفتمان اشاره دارد (پیش قدم و دیگران، ۱۳۹۹ش، ص ۱۱۱). در رمان، ابزار غالب برای بیان گفتمان حالت گفتاری است و در یک مورد از نامه و نوشتار هم استفاده شده است. موقعیت اولیه داستان که به بیان ویژگی سیندلارها پرداخته، از زاویه دید سوم شخص و دانای کل به شخصیت‌ها می‌نگرد. در داستان «علی مدخل الصالون»، فتحیه به شرح دوره کودکی تا بزرگسالی، ازدواج و ماجراهای پس از آن می‌پردازد و داستان به شکل بیان خاطرات پردازش شده است. «الموت یقرف من العجوز» داستانی با زاویه دید اول شخص است که باز هم مانند قبلی به شکل بیان خاطره شفاهی گفته شده است. دیگر داستان‌های کتاب یعنی «فیشل ماسی»، «التخلی»، «أکنس الرائحة جیدا کل لیلۃ»، «لیس له قلب فلاح»، «ألیخاندر و آنا کریستینا»، (حمد، ۲۰۱۶م، ص ۱۲۳). نیز همگی با زاویه دید اول شخص و ماجراهایی است که از زبان قهرمان داستان بیان شده است. نکته قابل توجه اینکه در این کتاب، زبان روایت بین شخصیت‌های گوناگون جابجا شده و هر بار همگی به داستان شخصیت گوینده گوش می‌دهند. با توجه به این زاویه دید، ابزار گفتمان، شخصیت محور بوده و همه چیز حول محور راوی-قهرمان می‌چرخد. بدین ترتیب، چشم‌انداز گفتمان همه از دید شخصیت اصلی است و چندان اجازه ابراز وجود به دیگر عاملان گفتمان داده نمی‌شود. ابزار نوشتاری گفتمان در قالب «نامه» فقط در بخشی از داستان «ألیخاندر و آنا کریستینا» دیده می‌شود که در پایان داستان مشخص می‌شود، گیرنده‌گان هرگز نامه‌های خیالی را دریافت نکرده‌اند.

۷-۱-۲. قوانین گفتمان(N)^۱

هنجارها یا قوانین گفتمان به سبک‌های مکالمه مربوط می‌شوند. برخی ویژگی‌های توصیفی گفتمان مثل قطع کردن صحبت دیگری، رعایت نوبت‌گیری در گفتار، بلند صحبت کردن و زمزمه کردن از جمله قوانین گفتمان است (ابراهیمی و جهانی، ۱۴۰۰، ص ۱۱۰).

در رمان سیندرلاهای مسقط مکالمات عموماً براساس ارتباط تقابلی تنظیم شده‌اند. تقابل دختر با مادر (حمد، ۲۰۱۶، صص ۳۹، ۴۰، ۵۳، ۵۵، ۵۷)، تقابل زن با شوهر (همان، صص ۷۶، ۷۷، ۷۹، ۸۱، ۸۴)، تقابل زن با فرزندان (همان، صص ۹۱، ۹۵، ۹۶، ۹۷، ۱۰۲) و... در این نمونه، الگوی سخن گفتن «رائد» شوهر ربیعه مشاهده می‌شود که با صدای بلند و طلبکارانه او را مورد خطاب قرار می‌دهد: «وضع ملعته جانباً، ثم قال: «النساء الجيدات يفعلن ذلك ولا ينتظرن شيئاً. لكن، وبعد زعل طويل ونكد لم أربح منه شيئاً، في نفسي: ولم الامتنان!». (همان، ص ۸۴). «سبق أن عنفتني ابنتي الوسطى أمام أبيها وقالت أمي لا تفهم. إنها لا تعرف ماذا نحب، تضع لنا الجزر بدلاً من الخيار، يحتضنها والدها يوسف بمحبة هائلة، ويعدها بألا تخطئ أمها مرة أخرى»، (همان، ص ۹۰).

دختر تهانی با صدای بلند به پدرش شکایت کرده و تهانی را به ندانستن علایق فرزندان متهم می‌کند. تا این قسمت ممکن است موضوع عادی به نظر برسد اما رفتار «یوسف» شوهر تهانی بسیار تحکم‌آمیز است. در هنجار گفتمانی یوسف، زن باید همچون خدمتکاری دقیق و منضبط تمام امور خانه و فرزندان را با ظرافت انجام دهد و هیچگونه خطایی در این زمینه قابل بخشش نیست. در مقابل خود یوسف، در خیانت و عدم وفاداری به کانون خانواده بی‌پرواست. پس از آنکه تهانی به خیانت او با خدمتکارشان نانسی پی می‌برد، او را اخراج می‌کند. اخراج نانسی اوضاع را پیچیده‌تر کرده و یوسف از تهانی انتظار دارد تمام وظایف یک خدمتکار را انجام دهد. اگر به وضعیت دیگر شخصیت‌های داستان توجه شود غلبه همین هنجارها به اشکال مختلف نزد آنان مشاهده می‌شود.

۸-۱-۲. نوع گفتمان(G)^۲

در نهایت نوع گفتمانی که یک مکالمه به آن تعلق دارد باید مورد توجه قرار گیرد. عامل مذکور شامل مجموعه‌ای از ویژگی‌هایی است که چارچوب تولید گفتمان را شکل می‌دهند و انواع گوناگونی از جمله، شعر، داستان، افسانه پیام تبلیغاتی، مکالمه، دعا، لطیفه، نامه، ضرب‌المثل و غیره را در بر می‌گیرد (پیش‌قدم و دیگران، ۱۳۹۹، ص ۱۱۱). ژانر گفتمان رمان حاضر، بیشتر به شکل خاطره‌گویی است. این ژانر را می‌توان متعلق به ژانر اصلی ادبیات شفاهی نیز در نظر گرفت. در این ساخت داستانی، افراد که

1-Norms

2-Genre

راوی-قهرمان هم محسوب می‌شوند، به بیان وضعیت مسائل شخصی، خانوادگی، فرهنگی و... می‌پردازند. راویان مختلفی که نویسنده در این رمان به آنها فرصت روایت‌گری داده، با بیان مضمون‌های مختلف از حوادث زندگی خود که همه از کودکی شروع می‌شود قصد دارند، فرصت‌های نابرابر زندگی برای زنان در جامعه را نقل کنند. ویژگی خاص این ژانر را می‌توان بازنمایی شفاف زوایایی از زندگی فرد دانست که میت‌واند از نگاه دیگران کم اهمیت تلقی شده و در عین حال دغدغه اصلی ذهن و زندگی قهرمان باشد.

۳. نتیجه

درباره وضعیت زنان در خانواده و جامعه عمان و مکانیسم بازنمایی آن در مکالمات شخصیت‌های داستان می‌توان گفت اگرچه وضعیت زندگی شخصیت‌های داستان گاهی با استانداردهای جامعه مدرن تطابق دارد اما این مدرنیته چندان به تغییر باورها درباره جایگاه زنان و ارزش وجودی آنها نیجامیده است. این نگاه در نوع سخن گفتن شوهر ربیعہ کاملاً مشهود است. تهمت دیوانگی زدن به مادر بزرگ ساره نیز نمونه روشن دیگری است که مکالمات قهرمانان داستان سراسر تحقیر و توهین به زنی پیر فقط به خاطر ابتلا به یک بیماری است. این زن از زمان ابتلا تا مرگ در حصر و انزوای اجباری زندگی می‌کند و مدرنیته نتوانست اذهان و نگرش‌ها را درباره رفتار با او تغییر دهد.

در محور بعدی یعنی زمان و مکان داستان: مکان داستان‌ها «خانه» و عوامل گفت‌وگو و شرکت‌کنندگان در ارتباط، «خانواده» آن‌هاست. در محور ترتیب گفت‌وگو، شرکت‌کنندگان ارتباط گاهی برای به هم ریختن موقعیت آسیب‌رسان برای خود و پاسخ‌گویی به انتظارات اجتماعی، حتی قواعد اخلاقی را نیز زیر پا بگذارند. پرسش بعدی به روابط بین شخصیت‌ها طبق استاندارد تعریف‌شده هایمز اختصاص دارد. طبق بررسی به عمل آمده؛ راوی-قهرمانان رمان که همگی زن هستند در ارتباطات کلامی خویش با دیگر شخصیت‌های داستان غالباً در رابطه‌ای غیررسمی ولی نابرابر قرار دارند. هدی حمد در پردازش اهداف گفت‌وگو به گونه‌ای طرح ریزی کرده که عدم اصلاح جایگاه فرو دست تاریخی زنان را به‌ویژه در نقش‌های مختص به خانواده نشان دهد. ترتیب گفت‌وگو غالباً موجب ایجاد آزار و رنج‌های جدید برای برخی شخصیت‌های مغلوب و فاقد قدرت در داستان می‌شود. نابرابری و تحکم، لحن حاکم بر روابط زن - مرد داستان است. زنان در این رمان حتی گاه خود نیز نسبت به یکدیگر با لحن‌های نابرابر سخن می‌گویند. همسایگان مادر بزرگ ساره و زنان خانواده و فامیل او از این جنس هستند و به نمونه‌ای از زنان علیه زنان تبدیل شده‌اند. درباره ژانر گفت‌وگو و ترتیب مکالمات؛ ژانر گفت‌وگو، داستانی و اغلب به شکل مرور خاطرات گذشته است. الگوهای مکالمات در هنجارهای گفت‌وگو رمان حاضر به گونه‌ای تنظیم شده‌اند که انواع تقابل را بین شخصیت راوی-قهرمان و مخاطبان او نشان دهد و روند قطع

مکالمات و نوبت‌گیری برای سخن گفتن بین طرفین ارتباط، به وجود مکانیسم اجتماعی پنهان برای کنترل شیوه زندگی زنان در جامعه عمان اشاره دارد.

در مجموع با تکیه بر الگوی هایمز، وضعیت زنان در جامعه عمان، وضعیتی معلق است که نه آنچنان با مدرنیته آمیخته شده تا بیماری، چهره و وضعیت جسمی زنان؛ دستمایه‌ای برای توهین و اذیت و آزار آنان قرار نگیرد و موفقیت‌های فردی و اجتماعی را بر هر چیزی مقدم بدارد و نه آنچنان درگیر سنت است که احترامی از جنس نیاکان خویش براساس موقعیت خانوادگی دریافت کند. آنچه در هشت پرده داستانی درباره هشت زن قهرمان اصلی داستان نمایش داده شده، رنج و تبعیضی است که در غالب مورد به صورت پنهان در زندگی شخصی و اجتماعی آنان جریان دارد.

منابع

- ابراهیمی، شیما و جهانی، زهرا. (۱۴۰۰). «الگوی مفهومی تحلیل زیاهنگ؛ روشی مؤثر در معرفی فرهنگ ایرانیان به غیرفارسی زبانان مطالعه موردی: زیاهنگ مرگ‌اندیشی در شاهنامه فردوسی». *پژوهشنامه آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانان*. سال دهم، شماره دوم. صص ۱۳۵-۱۰۵.
- بزون، احمد. (۲۰۱۷). «سیندرلات مسقط؛ روایة الکاتبة العُمائیة هدی حمد نساء یُخرجنَ مِن واقعهنّ لیصوّرن حقیقته المُرّة». *مجلة أفکار*. العدد ۳۳۶. صص ۵۱-۵۵.
- پیر، هدی، اکبری، ناهید و پارسایی، حسین. (۱۳۹۷). «تحلیل رویکرد جامعه شناختی گفتمان دینی حدیقه سنایی براساس نظریه توانش ارتباطی دل هایمز». *فصلنامه بهارستان سخن*. سال پانزدهم. شماره ۴۲. صص ۱۴۲-۱۱۹.
- پیش قدم، رضا و عطاران، آتنا. (۱۳۹۵). «گفتمان شناسی قسمت در زبان و فرهنگ مردم ایران». *مطالعات فرهنگ-ارتباطات*. دوره ۳۵، شماره ۳. صص ۱۴۹-۱۲۹.
- پیش قدم، رضا و فیروزیان اصفهانی، آیدا. (۱۳۹۶). «تأملی جامعه شناختی پیرامون کاربردهای گفتمانی «نمی دانم» در زبان فارسی در پرتو الگوی هایمز». *فصلنامه مطالعات فرهنگ ارتباطات*. دوره ۱۸، شماره ۶۹. صص ۷-۳۵.
- پیش قدم، رضا، فیروزیان پور اصفهانی، آیلین و فیروزیان پور اصفهانی، آیدا. (۱۳۹۹). «حاکمیت زیاهنگ شرم محوری یا گناه محوری در جامعه ایران». *فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران*. دوره ۱۳، شماره ۳. صص ۱۳۶-۱۰۱.
- پیغامی، مینا و رستم پور ملکی، رقیه و ساسانی، فرهاد. (۱۴۰۰). «تحلیل انتقادی گفتمان جایگاه زنان در چشم انداز ۲۰۳۰ عربستان در روزنامه الوطن». *فصلنامه لسان مبین*. دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره). سال سیزدهم. شماره ۴۶. صص ۴۳-۲۵.
- تاجیک، محمدرضا. (۱۳۷۷). «متن، وانموده و تحلیل گفتمان». *مجله گفتمان*. سال اول. شماره اول. صص ۷-۱۶.
- حمد، هدی. (۲۰۱۶). *سیندرلات مسقط*. بیروت: دارالآداب. الطبعة الاولى.
- حمد، هدی. (۱۳۹۹). *سیندرلاهای مسقط*، مترجم: معانی شعبانی. تهران: نشر ثالث.
- الحمداوی، جمیل. (۲۰۱۵). *الاتجاهات السیمیوطیقیة، الکویت: المكتبة الشاملة الذهبیة*.
- رایص، نورالدین. (۲۰۰۷). *نظرية التواصل واللسانیات الحديثة، الأردن: عالم الكتاب الحديث*.

- رضوانیان، قدسیه و محمودی نوسر، مریم. (۱۳۹۲). «بررسی لحن در تاریخ بیهقی». *کهن نامه ادب پارسی*. پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی. سال چهارم. شماره سوم. صص ۱۱۳-۱۳۹.
- شایب، أحمد. (۲۰۱۳). «المقاربات السوسیولوجية لتحليل الخطاب». المؤتمر الدولي الأول في لسانیات النص و تحلیل الخطاب. ج ۱. جامعة ابن زهر، المغرب. صص ۲۰۱-۲۱۹.
- صبولسکی، برنار. (۲۰۱۰). علم الاجتماع اللغوي. ترجمة عبدالقادر سنقادي. الجزائر: ديوان المطبوعات الجامعية.
- صفوی، کوروش. (۱۳۸۳). *درآمدی بر معناشناسی*. تهران: سوره مهر.
- عبدالصمد شوشه، محمد سلیم محمد. (۲۰۲۳). «التجريب عبر الفنتازيا والأسطورة في رواية سندريلا مسقط، دراسة سردية في ضوء التاريخية الجديدة وأدب ما بعد الاستعمار». *مجلة في الآداب*. جامعة عين شمس. المجلد ۲۴. العدد ۱. صص ۸۹-۱۰۷.
- العلوی، شفیه. (۲۰۰۴). محاضرات في المدارس اللسانية المعاصرة. بيروت: أبحاث للترجمة والنشر والتوزيع. الطبعة الأولى.
- محمد الطاهر، عباس. (۲۰۱۸). «علاقة إنثوغرافيا التواصل بسيمياء الثقافة؛ القدرة التواصلية مقابل القدرة اللغوية». *مجلة الآداب واللغات*، جامعة عبدالرحمن ميرة. العدد ۸. صص ۳۶۹-۳۴۱.
- مخنف، حفيظة. (۲۰۱۸). «مقاربة سوسولسانية لتحليل الخطاب اليومية؛ النظرية - المنهج». *مجلة العلوم الاجتماعية*. جامعة محمد لمين دباغين. المجلد ۱۵. العدد ۲۶. صص ۴۸-۶۳.
- مريمی، الهام و حیدریان شهری، احمدرضا و صديقي، بهار. (۱۴۰۰). «مكان و بازنمود شخصیت زن در رمان های میرال طحاوی مطالعه موردی: بروکلین هایتنس، الباذنجانة الزرقاء و الخباء». *فصلنامه لسان مبین*. دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره). سال دوازدهم. شماره ۴۳. صص ۸۱-۹۸.
- یارمحمدی، لطف الله. (۱۳۸۵). *ارتباطات ازمنظر گفتمان شناسی انتقادی*. تهران: هرمس.
- یعقوبی، پارسا، احمدپناه، فاتح. (۱۳۹۹). «ساختار ارتباطی انواع مکالمه در تذکرة الاولیا، توصیف و تفسیر اجزای رخدادهای گفتاری». *ادب فارسی*. سال دهم. شماره ۱. صص ۱۴۶-۱۲۱.

منابع الکترونیکی

- کریدی، مصطفی. (۲۰۱۷). «مقاربة تداولیة للسارد في سندريلا مسقط لهدی حمد». *مجلة النزوى الإلكترونية*. آخر زيارة: ۲۰۲۴/۰۷/۱۱.

References

- Abdel Samad Shousha, M.S. M. (2023). "Experimentation through Fantasy and Myth in the Novel Cinderella of Muscat, a Narrative Study in Light of New Historicism and Postcolonial Literature." *Journal of Literature*. Ain Shams University. Volume 24. Issue 1. pp. 107-89. [in Arabic].
- Alawi, Sh.(2004). *Lectures on Contemporary Linguistic Schools*, Beirut: Research for Translation. Publishing and Distribution. First Edition. [in Arabic].
- Al-Hamdawi, J. (2015). *Semiotic Trends*. Kuwait: The Golden Comprehensive Library. [in Arabic].
- Aljomaa, M.(2023). "Power, Narrative, and Magical Realism in Hudā Ḥamad's *Sindrillāt Masqaṭ*". *Journal of Arabic Literature*. 54(1-2),pp: 217-235.
- Bazoon, A. (2017). "Cinderellas of Muscat; A Novel by the Omani Writer Huda Hamad, Women Who Come Out of Their Reality to Portray Its Bitter Truth". *Afkar Magazine*. Issue 336. pp. 51-55. [in Arabic].
- Ebrahimi, Sh. and Jahani, Z. (2021). "Conceptual model of language analysis; An effective method of introducing Iranian culture to non-Persian speakers; A case study: the discourse of mortality in Ferdowsi's *Shahnameh*". Research paper on Persian language teaching to non-Persian speakers. 10th year. 2nd issue. pp. 105-135,[In Persian].
- Fairclough,n. (1995). *critical discourse analysis* .London:longman.
- Hamad, H. (2019). *Cinderellas of Muscat*. translator: Maani Shabani. Tehran: Thalath Publishing House .[In Persian].
- Hamd, H. (2016). *Cinderellat Muscat*. Beirut: Dar Al-Adab. first edition.[In Arabic].
- Maryami, E. and Heydarian Shahri, A. and Sediqi, B. (۲۰۲۰). "The place and representation of the female character in the novels of Miral al-Tahawi, a case study: Brooklyn Heights, Al-Bazanjana Zarqa and Al-Khaba". *Lasan Mobin Quarterly*. Imam Khomeini International University (RA). Year 12. No. 43. pp. 81-98.
- Muhammad Al-Taher, A. (2018). "The Relationship of Ethnography of Communication to Semiotics of Culture; Communicative Ability versus Linguistic Ability". *Journal of Arts and Languages*. Abdulrahman Mira University. Issue 8. pp. 341-369. [in Arabic].
- Mukhnfar, H. (2018). "A Sociolinguistic Approach to the Analysis of Everyday Discourse; Theory - Methodology". *Journal of Social Sciences*. University of Mohamed Lamine Debaghine. Volume 15. Issue 26. pp. 48-63. [in Arabic].
- Peiqami, M. and Rostampour Maleki, R. and Sasani, F. (۲۰۲۰). "Critical Analysis of the Discourse on the Position of Women in Saudi Arabia's Vision 2030 in Al-Watan Newspaper". *Lasan Mobin Quarterly*. Imam Khomeini International University (RA). Year 13. No. 46. pp. 25-4
- Pir, H, Akbari, N.and Parsai, H. (2017). "Analyzing the sociological approach of Hadigah Sanai's religious discourse based on Del Haims' theory of communication ability". *Baharestan Sokhan Quarterly*. 15th year. No. 42. pp. 119-142.[In Persian].

Pishghadam, R, Firozian Pour Isfahani, E. and Firozian Pour Esfahani, A. (2019). "Shame-centered or guilt-centered language rule in Iranian society", Iranian Cultural Research Quarterly. Volume 13. Number 3. pp. 101-136.[In Persian].

Pishghadam, Reza and Firozian Esfahani, Aida. (2016). "A sociological reflection on the discourse uses of "I don't know" in Persian language in the light of Hymes' model". Journal of Communication Culture Studies. Volume 18. Number 69. pp. 7-35,[In Persian].

Rais, N.(2007). Communication Theory and Modern Linguistics. Jordan: The World of Modern Books. [in Arabic].

Rezvanian, Qudsiyeh and Mahmoudi Noser, Maryam (2012). " Examining the tone in the history of Beyhaqi". an ancient book of Persian literature. Research Institute of Human Sciences and Cultural Studies. 4th year. 3rd issue. pp. 113-139.[In Persian].

Sabolsky, B. (2010). Linguistic Sociology. translated by Abdelkader Sanqadi. Algeria: Diwan of University Publications. [in Arabic].

Safavi, K. (۲۰۰۴). An introduction to semantics. Tehran: Surah Mehr.[In Persian].

Shaib, A.(2013). "Sociological Approaches to Discourse Analysis". The First International Conference on Text Linguistics and Discourse Analysis. Vol. 1. Ibn Zohr University. Morocco. pp. 201-219. [in Arabic].

Tajik, M.(۱۹۹۸). "Text, pretense and discourse analysis". Discourse Magazine. first year. first issue. pp. 7-16.[In Persian].

Trask, R.L. (2007). Language and Linguistics: The key Concept. New York. Routledge.

Yaqoubi, P. Ahmad Panah, F.(2019). "Communicative structure of conversational types in Tadzkirah al-Awaliya, description and interpretation of the components of speech events". Persian Literature. Year 10. Number 1. pp. 121-146.[In Persian].

Yarmohammadi. L. (۲۰۰۶). Communication from the perspective of critical discourse. Tehran: Hermes.[In Persian].

Kreidi, M. (2017). "A Pragmatic Approach to the Narrator in "Cinderellas of Muscat" by Huda Hamad", by "Mustafa Kreidi". Al-Nizwa Electronic Magazine. last visited: 07/11/2024: <https://www.nizwa.om> , [in Arabic].

تحليل الكفاءة التواصلية للنص بناءً على نموذج هيمز: رواية سيندرلات المسقط أنموذجاً

زينب قاسمي اصل^{١*}، حسين الياسي مفرد^٢ ID

^١ أستاذة مساعدة في قسم تعليم اللغة العربية وآدابها، جامعة فرهنگيان، تهران، ايران.

^٢ أستاذ مساعد في قسم اللغة العربية وآدابها، جامعة لرستان، خرم آباد، ايران.

معلومات المقالة	الملخص
نوع المادة:	الأسرة بوصفها المؤسسة الاجتماعية الأولى تتأثر بنظام القناعات والقيم السائدة في المجتمع وأفراد المجتمع في
مقالة محكمة	التعاملاتهم اليومية إلى جانب المعرفة اللغوية، طريقة رؤيتهم إلى العالم من حولهم تؤثر على خطابهم ولهذا
تاريخ الوصول:	يمكن اعتبار اللغة مرآة تتجلى فيها ثقافة المتكلم وخطابه. هذا البحث يهدف رسم صورة عن الظروف المعيشية
تاريخ القبول:	للنساء في المجتمع العماني يقوم بدراسة محادثات الراوي البطل لرواية سيندرلات المسقط في ضوء أنموذج
١٤٠٢/١٠/٢٣	الهايمز في تحليل الرواية. هذه الرواية بسبب تركيزها على الوضع المعيشي للنساء ورسم مشاهد من حياتهن
١٤٠٣/٠٩/٢٧	الروائية لم تحظ بالقبول الأولي أولم تحظ بالاهتمام ولكن تم اختيارها في هذا البحث انطلاقاً من القناعة أن
	الحياة الروائية تمثل للسطوح الخفية في حياتهن. هايمز بالتركيز على المحاور الثمانية مثل السياق الزماني
	والمكاني والمشاركين والهدف واللعن وترتيب الخطاب ونوع الخطاب يقوم بقراءة النص وفي هذا الاتجاه يركز
	اكثر على الحوارات الموجودة في الرواية وتحديد العلاقة بين الطرفين المشاركين في العلاقة الخطابية ونوع الرؤية
	التي يمتلكها كل واحد منهم من المؤشرات التي تزيد هذا البحث ضرورة واهتماماً وفي ضوء هذا الاهتمام تم
	اختيار حوارات الراوي البطل في هذه الرواية وتم تبويبها وتحليلها حسب المحاور الثمانية الموجودة في أنموذج
	هايمز للدراسة والتحليل و تحليل النتائج الى ان خطاب اللامساوات له سيطرته على العلاقات بين الشخصيات
	في هذه الرواية وهناك بون شاسع بين السيندرلات في قصه هدى حمد والفانتازيات الموجودة في قصة
	الملاكات وانماط الكلام، والتناوب في الحوار وهيمنة خطاب الرجل على خطاب المرأة، يؤكد السيطرة التاريخية
	للرجل واستمراريتها في المجتمع العماني.
	الكلمات المفتاحية: رواية سيندرلات المسقط، هدى حمد، الخطاب، الكفاءة التواصلية، دل هايمز.

الاقباس: قاسمي اصل، زينب والياسي مفرد، حسين (١٤٠٤). اتجاه ديل هايمز إطار لتحليل كفاءة النص التواصلية: رواية سيندرلات المسقط أنموذجاً، فصلية لسان مبین العلمية، مقالة محكمة، السنة السابع عشرة، الدورة الجديدة، العدد اثنان وستون، شتاء؛ ص ٢٣-٤٦.

المعرف الرقمي: 10.30479/lm.2024.19815.3674

حقوق التأليف والنشر © المؤلفون .

الناشر: جامعة الإمام الخميني (ره) الدولية.

* - عنوان البريد الإلكتروني (للكاتب المسؤول): z.ghasemiasl@cfu.ac.ir